

Załącznik do Uchwały Nr
XIV/130/11 Rady Powiatu w
Krakowie z dnia 28 grudnia 2011

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI W LATACH 2009-2010
„POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
NA LATA 2009- 2012 ”.**

Spis treści

I. Wstęp

II. Uwarunkowania prawne- uzupełnienie

III. Cele, priorytety "Powiatowego Programu Opieki nad zabytkami na lata 2009- 2012"

IV. Zadania Powiatu

V. Działania Powiatu w latach 2009-2010

VI. Monitoring i ocena realizacji Programu

**VII. Działania na rzecz ochrony zabytków w samorządach powiatu krakowskiego –
analiza na podstawie danych uzyskanych z ankiet.**

I Wstęp

„Powiatowy Program Opieki nad zabytkami na lata 2009-2012” został przyjęty Uchwałą Nr XXVI/209/09 Rady Powiatu w Krakowie z dnia 28 stycznia 2009 r., zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami(DZ.U Nr 162, poz.1568 z późn. zmianami).

Ratowanie zasobów dziedzictwa kulturowego jest ustawowym obowiązkiem samorządów, ale także koniecznością, między innymi dlatego, że dziedzictwo kulturowe stanowi ważny czynnik kształtowania tożsamości regionu oraz jego rozwoju społecznego i ekonomicznego, a tradycyjny krajobraz kulturowy ulega stałej degradacji, tracąc swoją historycznie ukształtowaną wyjątkową strukturę. Założeniem opracowanego Programu jest poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu poprzez określenie działań edukacyjnych, organizacyjnych, finansowych skierowanych na elementy dziedzictwa kulturowego oraz upowszechnienie w świadomości społecznej powiatu potrzeb i zasad ochrony środowiska kulturowego.

Powiat krakowski jest regionem zróżnicowanym zarówno historycznie jak i kulturowo, oraz nasycony wieloma zabytkami o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego.

Skromne środki samorządów lokalnych, ograniczone dotacje i refundacje rządowe nie pozwalają na zabezpieczenie wszystkich cennych obiektów przed postępującym zniszczeniem, a i niematerialna część spuścizny bez wsparcia samorządów może ulec zapomnieniu, dlatego też tak ważna jest współpraca wszystkich podmiotów zainteresowanych problemami ochrony dziedzictwa narodowego.

Przejawem tego zainteresowania powinno być podejmowanie różnorodnych działań angażujących różne podmioty, przy możliwie szerokim integralnym postrzeganiu przedmiotu ochrony, nie wyłączając kontekstu niematerialnego, krajobrazowego czy przyrodniczego.

Program opieki nad zabytkami jako dokumentem polityki administracyjnej stwarzający podstawę współdziałania podmiotów zajmujących się utrzymaniem i zarządzaniem zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego, ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego oraz promocji, edukacji i dokumentowania walorów dziedzictwa kulturowego powinien być zapisem zadań podejmowanych dla zachowania dziedzictwa kulturowego.

Opracowany wieloletni, cykliczny „Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2009-2012” ma za zadanie na trwałe wprowadzić problematykę związaną z zabytkami w obszar zainteresowania i troski władz powiatu.

Sporządzenie sprawozdania z realizacji „Powiatowego Programu Opieki nad zabytkami na lata 2009-2012” w okresie dwóch lat jego realizacji oraz przedłożenie go Radzie Powiatu w Krakowie wynika z ustawowego obowiązku tj. art. 87 ust 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zaznaczyć trzeba, że Powiatowy Program opieki nad zabytkami jest jednym z trzech opracowanych powiatowych programów w całym województwie małopolskim i jednym z niewielu w kraju.

Niniejsze sprawozdanie jest pierwszym podsumowującym aktywność wykazywaną w latach 2009-2010 przez samorząd powiatowy, samorzady gminne oraz inne podmioty realizujące działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w powiecie krakowskim.

Przedmiotem sprawozdania będą główne działania podejmowane przez Powiat Krakowski. Jest on także próbą zebrania dostępnych informacji od innych podmiotów, oraz na podstawie przeprowadzonej ankiety, próbą analizy otrzymanych informacji.

Z uwagi na to, że nowelizacja dnia 18 marca 2010r. ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła konkretne zmiany ustawy, poniższy rozdział został potraktowany jako uzupełnienie Powiatowego Programu i służyć będzie omówieniu wprowadzonych zmian i ich wpływu na podejmowane przez powiat zadania.

II Uwarunkowania prawne – uzupełnienie

Do opisanych w części II.2 „Powiatowego Programu Opieki nad zabytkami na lata 2009-2012” (str.5-6) aktów prawnych związanych z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dołączyła nowelizacja ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zmianie niektórych innych ustaw (DZU z 2010 Nr 130.poz.871).

Przedmiotowa nowelizacja ustawy rozszerza przede wszystkim **katalog form ochrony zabytków**, określony w art. 7 ust.4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustala ochronę także w decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ponadto, do art. 19 ustawy dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach, o których mowa wyżej.

Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Prowadzi to do zmiany charakteru prawnego gminnej ewidencji zabytków, traktowanej dotychczas wyłącznie jako materiał informacyjno-dokumentacyjny.

Do 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy przedłużony został termin założenia krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. W świetle przedstawionych wyników przesłanej gminom ankiety ma to niebagatelne znaczenie, bowiem ok.30% gmin do dnia dzisiejszego nie ma opracowanej gminnej ewidencji zabytków.

W terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy wojewódzcy konserwatorzy zabytków mieli przekazać samorządom gminnym i staroście wykaz zawierający zestawienie zabytków wpisanych do rejestru, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zabytków nieruchomych wyznaczonych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków .

Do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Także decyzje o zezwolenia na realizację inwestycji drogowych, decyzje o ustaleniu lokalizacji kolejowej, oraz decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska publicznego wydaje się po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Nowelizacja zmieniła też przepisy dotyczące wywozu zabytków za granicę . Aktualnie obowiązuje katalog 15 kategorii zabytków, dla których przewidziany jest obowiązek uzyskania pozwolenia na wywóz (uzależniony od wieku i wartości zabytku) . Wyłączone z tego katalogu są obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz inwentarzy muzealnych, a także wchodzące w skład zbiorów publicznych, które stanowią własność

Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych. Wywóz ich jest całkowicie zakazany.

Nowością w katalogu kategorii zabytków wymagających pozwolenia na wywóz stały się „elementy stanowiące integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat”.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła również zmiany w ustawie Prawo budowlane i ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, polegające na rozszerzeniu ochrony o **zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków, tym samym uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich inwestycji.**

III Cele, priorytety „Powiatowego Programu Opieki nad zabytkami na lata 2009-2012”.

„Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2009-2012” zakładał realizację 8 celów strategicznych i 5 priorytetów w zakresie opieki i ochrony zabytków. Określone w Programie cele, priorytety i zadania Powiatu to:

1. Cele strategiczne:

- zwiększenie skuteczności ochrony i opieki nad zabytkami,
- zagospodarowanie i/lub odnowa zabytków własnych powiatu,
- podejmowanie działań na rzecz odnowy obiektów zabytkowych będących własnością powiatu (pozyskiwanie funduszy, inwestorów, wykonywanie prac remontowych),
- podnoszenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- zwiększenie społecznej opieki nad zabytkami,
- ustanowienie społecznych opiekunów zabytków,
- popieranie i współpraca przy stworzeniu systemu ochrony krajobrazu kulturowego – objęcie trwałą ochroną obszarów cennych pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym,
- ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach miejskich i wiejskich – inicjowanie działań w celu aktywnej ochrony wybranych obiektów dokumentujących tradycyjną zabudowę wiejską (architektura drewniana).

2. Priorytety (obszary i tematy strategiczne):

- ochrona architektury drewnianej,
- ochrona krajobrazu zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (np. Dolina Szreniawy, Dolina Prądnika, Dolna Saspówki),
- rewaloryzacja zespołów dworsko-parkowych (5 zamków, 65 zespołów pałacowo-i dworsko-parkowych),
- rewaloryzacja i ochrona architektury obronnej,
- ochrona kapliczek przydrożnych i zabytkowych nagrobków na cmentarzach.

IV Zadania Powiatu:

Uchwalony „Powiatowy Program Opieki nad zabytkami 2009-2012” zakładał następujące zadania dla Powiatu:

1. W zakresie kształtowania i inicjowania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami:

- podjęcie i kontynuowanie długoterminowej akcji edukacyjnej i promocyjnej w zakresie określenia zasobu i wartości dziedzictwa kulturowego, specyfiki regionalnej i ochrony krajobrazu kulturowego, za pośrednictwem szkół, stowarzyszeń, muzeów,
- podjęcie akcji informacyjnej w zakresie wartości, specyfiki, zagrożeń i przepisów odnośnie zabytków archeologicznych,
- zaangażowanie środków na wydawnictwa, foldery i portal internetowy promujące walory i zasoby kulturowe i krajobrazowe Powiatu (jako całości i w rozbięciu na poszczególne Gminy)
- promowanie zabytków Powiatu poprzez udział w corocznych Małopolskich Dniach Dziedzictwa Kulturowego organizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego oraz Europejskich Dniach Dziedzictwa Narodowego, organizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- popieranie inicjowania i wspieranie działań zmierzających do rozwoju na terenie poszczególnych gmin powiatu ścieżek rowerowych i spacerowych oraz koordynacja ich przebiegu na terenie całego powiatu, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ich powiązanie z obiektami zabytkowymi charakterystycznymi i reprezentatywnymi dla danego terenu oraz na ich popularyzowanie,
- opieka nad szkolnymi izbami regionalnymi jako elementami edukacji i zachowania miejscowych tradycji,
- ożywienie współpracy ze społecznymi opiekunami zabytków – akcje promocyjne, szkolenia, aktywizacja środowisk,
- objęcie patronatem i kultywowanie regionalnych tradycji o istotnym w skali województwa znaczeniu, stanowiących ważny wkład powiatu w dziedzictwo kulturowe regionu, np. obchody „Pucheroków” w Bibicach, Zielonkach i Trojanowicach (jedyne zachowane taki zwyczaj w Polsce).
- Podjęcie inicjatywy utworzenia szlaku „postaci historycznych powiatu krakowskiego” (Np. szlakiem miejsc (rezydencji) związanych ze Św. Bratem Albertem, Janem Matejką, Generałem Józefem Bemem, etc.).

2. W zakresie organizacyjno-prawnym:

- sygnalizowanie gminom Powiatu konieczności opracowania Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami, ustanowienie społecznych opiekunów zabytków,
- zasygnalizowanie właścicielom zespołów i obiektów zabytkowych możliwości ubiegania się u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o ich wpis do rejestru zabytków województwa małopolskiego.

3. W zakresie dokumentacji i badań:

- zabezpieczenie środków i zainicjowanie wykonania studium krajobrazowego Powiatu z wytycznymi do ochrony krajobrazu kulturowego, zagospodarowania turystycznego, koordynacji lokalnych szlaków kulturowych,
- popieranie inicjatyw służących dokumentowaniu (fotografie, rysunki, o pisy, zbieranie informacji historycznych i legend) kapliczek i nagrobków na cmentarzach parafialnych w poszczególnych Gminach – współdziałanie z jednostkami badawczymi i grupami miłośników oraz młodzieżą szkolną (konkursy)
- utworzenie bazy informacyjnej pozwalającej na gromadzenie i aktualizowanie, przy współpracy z gminami, danych zawartych w gminnych ewidencjach zabytków gmin funkcjonujących na terenie powiatu.

4. W zakresie finansowym:

- zainicjowanie stworzenia programu pomocy finansowej ze strony władz samorządowych każdego szczebla z przeznaczeniem na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach posiadających wyraźne cechy zabytkowe, szczególnie drewnianych. Sprawą kluczową jest znalezienie dla nich właściwej funkcji oraz prowadzenie prac z poszanowaniem oryginalnej substancji zabytkowej i przy użyciu odpowiednich materiałów budowlanych i wykończeniowych. (Program dotyczyłby szerszej formuły, nie tylko obiektów rejestrowych stąd sformułowanie obiektach „o wyraźnych cechach zabytkowych”). Gdyby poszczególne gminy posiadały już własne, rzetelne gminne ewidencje zabytków, program taki mógłby obejmować właśnie niektóre obiekty objęte gminnymi ewidencjami).
- zabezpieczenie środków finansowych na ochronę i utrzymanie obiektów zabytkowych stanowiących własność powiatu,
- przeprowadzenie rozpoznania co do konieczności i możliwości przystosowania obiektów zabytkowych do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz specyficznych grup odwiedzających (np. osób starszych).

5. W zakresie interwencyjnym:

- zainicjowanie stworzenia programu rewitalizacji architektury drewnianej, ochrony najcenniejszych obiektów budownictwa drewnianego w drodze dialogu z właścicielami nieruchomości. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, wynikających z wartości obiektu oraz realnego zagrożenia, podjęcie działań zmierzających do wykupu (przez powiat lub zainteresowaną gminę) wybranych obiektów i umieszczenie na terenach i pod opieką poszczególnych samorządów,
- zainicjowanie opracowania (w kilku wariantach, w zależności od regionu oraz potrzeb mieszkaniowych potencjalnych nabywców), udostępnienie i odpłatne użyczenie do realizacji wzorcowych projektów domów mieszkalnych (ewentualnie wraz z zapleczem gospodarczym), nawiązujących do tradycji lokalnego budownictwa,

- rozpoznanie i prowadzenie stałego monitoringu stanu zachowania, sposobu użytkowania, zabezpieczenia przeciwpożarowego oraz antywłamaniowego zespołów i obiektów zabytkowych we współpracy z gminami, właścicielami i strażą pożarną.

6. W zakresie prac remontowo-konserwatorskich i utrzymania obiektów:

- podjęcie działania na rzecz zabezpieczania ruin zamku Tenczyn w Rudnie (po ostatecznych decyzjach w sprawie ewentualnego zwrotu obiektu potomkom rodziny Potockich),
- podjęcie działań zmierzających do turystycznego zagospodarowania Zwierzyńca w Tenczynku (lasy krzeszowickie) (po ostatecznych decyzjach w sprawie ewentualnego zwrotu obiektu potomkom rodziny Potockich),
- podjęcie inicjatywy (rola mediatora?) zmierzającej do odnowienia zespołu pałacowo parkowego(rezydencja z parkiem i budynkami towarzyszącymi) w Krzeszowicach (po ostatecznych decyzjach w sprawie ewentualnego zwrotu obiektu potomkom rodziny Potockich),
- inicjowanie działań zmierzających do uratowania dworu w Radziszowie(ob. nieużytkowany, tymczasowo zabezpieczony, w gwałtownie pogarszającym się stanie technicznym),
- podjęcie inicjatywy zmierzającej do utrzymania i zabezpieczenia zagrody młynarskiej Boronia w Grodzisku nr 14,
- podjęcie działań zmierzających do objęcia ewidencją i ochroną oraz uporządkowania dawnych cmentarzy cholerycznych i z I wojny światowej,
- wsparcie promocyjne i ewentualnie dotacja finansowa dla rozwoju „skansenu” eksperymentalnej rekonstrukcji osady prehistorycznej w Woli Radziszowskiej prowadzonej pod auspicjami krakowskiego Stowarzyszenia „Dziejba”
- opieka nad zespołami zabytkowymi będącymi w gestii Powiatu.

V Działania Powiatu w latach 2009 - 2010

Z przedstawionych wyżej zakresów działań, w latach 2009 – 2010 Powiat skupił się głównie na:

1. z zakresu kształtowania i inicjowania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami :

- kontynuowaniu akcji edukacyjnej i promocyjnej w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego, specyfiki regionalnej za pośrednictwem szkół, stowarzyszeń i innych podmiotów zainteresowanych tematyką historyczną.
- zaangażowaniu środków na wydawnictwa, foldery, i portal internetowy promujący walory i zasoby kulturowe i krajobrazowe Powiatu,
- promowaniu zabytków powiatu krakowskiego poprzez udział w corocznych Małopolskich Dniach Dziedzictwa Kulturowego,
- objęciu patronatem kultywowanie regionalnych tradycji o istotnym znaczeniu regionalnym.

Jednym z wielu elementów przygotowania społeczeństwa do odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe jest edukacja umożliwiająca ocenę wartości zabytku kultury materialnej i niematerialnej, uczenie świadomych postaw w tym zakresie i aktywna działalność. Istotną rolę pełnią tu szkoły, placówki kultury i najbliższe otoczenie.

Nie ingerując w program nauczania w szkołach Powiat w latach 2009-2010 przy współpracy szkół powiatowych zorganizował wiele konkursów o charakterze historycznym.

Konkursy oparte na dziejowych wydarzeniach oprócz funkcji dydaktycznych spełniały też bardzo ważną rolę w budowaniu świadomości narodowej młodzieży, ucząc szacunku wobec tradycji, przekazując wartości niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie.

Poniższa tabele przedstawiają podjęte w Powiecie działania w tym zakresie.

ROK 2009

l.p.	Konkursy	Ilość szkół	Kwota dofinansowania
1.	II Powiatowy Bieg Niepodległości w Zespole Szkół Rolniczych CKU w Czernichowie	8 szkół powiatowych	3.000 zł
2.	IV Powiatowa Debata Historyczna Młodzieży szkół ponad-gimnazjalnych Powiatu krakowskiego	6 szkół powiatowych	2.400,00 zł
3.	Debata „Zdarzyło się 20 lat temu”	3 szkoły powiatowe	
4.	Projekt ”Izba regionalna-uchwycić zapomniane piękno”	ZSP Giebułtów oraz społeczność lokalna	2.500 zł
	Razem		7.900 zł

ROK 2010

I.p.	Konkursy	Ilość szkół	Kwota dofinansowania
1.	Jubileuszowe obchody 150-lecia najstarszej szkoły rolniczej w Polsce ZSR CKU w Czernichowie	Szkoła, goście społeczność lokalna	811 zł
2.	X Debata Historyczna	7 szkół powiatowych	2.286 zł
3.	III Powiatowy Bieg Niepodległości w Zespole Szkół ponad-gimnazjalnych w Czernichowie	6 szkół powiatowych	2.499 zł
	Razem		5.596 zł

Edukacja historyczno kulturalna młodzieży to jeden z obowiązków dorosłych, ale musi jej także towarzyszyć działanie popularyzujące wartości kulturowe środowiska, zarówno w kontekście regionalnym, krajowym jak i europejskim.

W tym kontekście na uwagę zasługują obchody Europejskich Dni Dziedzictwa Kulturowego i Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego organizowane przez ministerstwo i samorząd województwa małopolskiego. Głównym celem tych Dni jest promowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz przypominanie o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Imprezy organizatorzy kierują do bardzo szerokiego grona odbiorców, nadając im uniwersalny wymiar.

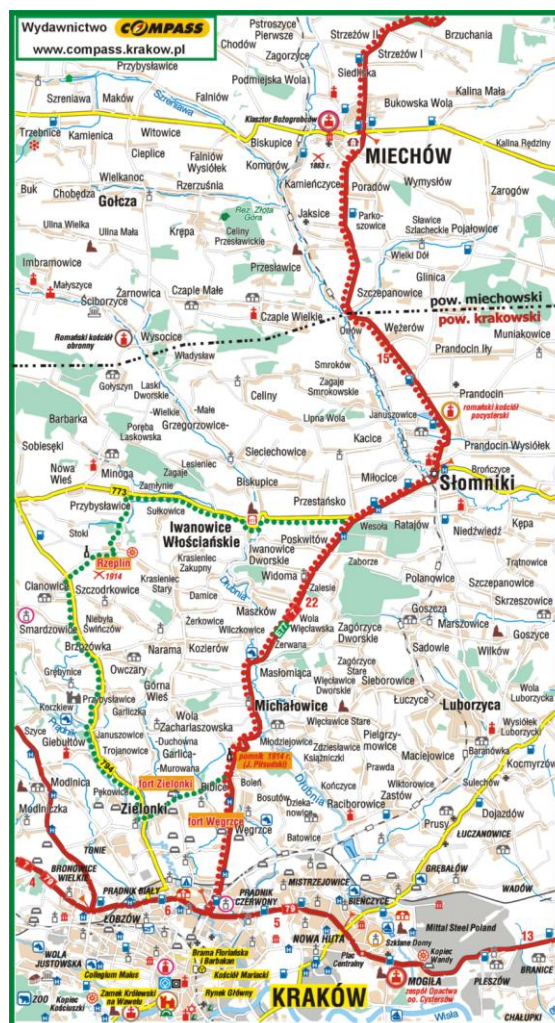
XI Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego w 2009 r. pozwoliły na zapoznanie się z zabytkami z terenu powiatu krakowskiego tej klasy, co pałacyk „Wauxhall”, łązienki, willa „Zofia”, park zdrojowy, kościół św. Marcina w Krzeszowicach, zabytkowy spichlerz, lamus i zabudowania podworskie w Pisarach w gminie Zabierzów.

Powiat w XI Małopolskich Dniach Dziedzictwa Kulturowego uczestniczył poprzez dofinansowanie publikacji „Kardy i kokardy” w kwocie 5.000 zł, prezentował tam także uchwalony „Powiatowy Program Opieki nad zabytkami latach 2009- 2012” poprzez wydany folder, w którym skrótowo przedstawiono cele, zadania, zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu krakowskiego.

W trakcie trwania XII Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego w 2010 roku jedna z tras przebiegała przez powiat krakowski i można było wziąć udział w zwiedzaniu murowanego dworu w Goszycach(gm. Kocmyrzów - Luborzyca) oraz kościoła pod wezwaniem św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Raciborowicach(gm. Michałowice).

Powiat wykonując, zgodnie z ustawą zadanie publiczne o charakterze ponad-gminnym w zakresie kultury i ochrony zabytków prowadził także politykę rozwoju powiatu. W 2010 roku podjęto z inicjatywy Marszałka Województwa Małopolskiego współpracę przy utworzeniu ponadregionalnego szlaku turystycznego „Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej.” Powołano grupę ekspertów, w składzie której znaleźli się przedstawiciele powiatów, historycy, przewodnicy. Pierwszym etapem tej inicjatywy jest opracowanie koncepcji szlaku, inwentaryzacja miejsc przez który szlak będzie przebiegał. Prace nad utworzeniem nowego szlaku mają zakończyć się w 2014 roku.

Utworzony szlak przyczyni się do podniesienia atrakcyjności turystycznej całej Małopolski, oraz stworzy możliwość promocji dla powiatu krakowskiego, jego historii i dziedzictwa kulturowego, zarówno wśród mieszkańców, jak i wśród odwiedzających Polskę

Mapa szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej

Odrębną wartością równie ważną, być może nawet decydującą o rozpoznawalności regionu, utożsamianiu się mieszkańców z miejscem zamieszkania, są wartości niematerialne, duchowe.

W powiecie krakowski przykładowo najpopularniejsze z nich to:

- krakowski styl budownictwa drewnianego ,
- tradycyjne zwyczaje i obrzędy ludowe (dożynki, „Pucheroki” w Zielonkach, Bibicach i Trojanowicach)
- tradycje niepodległościowe,
- legendy związane z Ojcowem, Maczuga Herkulesa,
- tradycyjne smaki – kiełbasa krakowska i lisecka (wytwarzana w Liszkach).

W 2009 i 2010 roku Powiat w ramach podtrzymywania i kultywowania tradycji dziedzictwa kulturowego, działań promocyjno-wydawniczych i turystyki udzielił dofinansowania następującym działaniom:

ROK 2009

Lp	Nazwa działania	Kwota dofinansowania w zł
1.	Przeгляд Grup Kolędniczych w Zielonkach	7.000
2.	Dzieci Tradycji- Jarmark w Mogiłańskim Podedworzu	4.000
3.	Powiatowy Konkurs Szopek	2.000
4.	Obchody 690 rocznicy lokacji wsi Kamień – publikacja	2.000
5.	XXV lecie zespołu regionalnego „Mogilanie” wsparcie publikacji	1.500
6.	XI Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego – publikacja „Kardy i Kokardy”	5.000
7.	Współ-organizacja Dożynek Powiatowych w Skale	25.000
8.	Najpiękniejsze trasy powiatu krakowskiego	10.260
9.	Przewodnik turystyczny „Powiat Krakowski-Kraina Skarbów”	25.530
Razem		80.290

ROK 2010

Lp	Nazwa działania	Kwota dofinansowania w zł
1.	Przeгляд Grup Kolędniczych w Zielonkach	6.000
2.	Dzieci Tradycji – Jarmark na Mogiłańskim Podedworzu	3.000
3.	„Pawie Pióro” Powiatowy Festiwal Zespołów Ludowych w Zielonkach	3.000
4.	VI Małopolski Przeгляд Twórczości Patriotycznej – Krzeszowice	2.500
5.	Inauguracja roku Chopinowskiego Zabierzów	3.000
6.	Katalog obyczajów, legend, zwyczajów świątecznych i kulinarnych Gminy Świątniki Górne	2.000
7.	Współorganizowanie Dożynek Powiatowych w Liszkach	2.700
Razem		67.760

Najbardziej spektakularną imprezą ponadregionalną, promującą zwyczaje i obrzędy ludowe są coroczne dożynki Powiatu.

Dożynki to praktykowane święto, obrzęd dziękczynny za ukończenie zniw i prac polowych.

W 2009-2010 Powiat krakowski był współorganizatorem dożynek w Skale i w Liskach.

W trakcie tradycyjnego obrzędu odbywały się konkursy na najpiękniejszy wieniec dożynkowy, najlepsze potrawy regionalne, wybór najlepszego wójta gminy.

Folklor ziemi krakowskiej w pełnej krasie pokazał Zespół Regionalny „Mogilanie” poprzez taniec, śpiew, stroje i muzykę podczas 25-lecia zespołu, które świętowano w Libertowie koncertem jubileuszowym. Zespół jest laureatem wielu nagród regionalnych jak i ogólnopolskich oraz międzynarodowych, dumą i najlepszą promocją gminy Mogilany i Powiatu.

Dożynki w Liskach i Skale

Także tradycje niepodległościowe jako ważna wartość spuścizny duchowej także były w centrum zainteresowania Powiatu. W 2009 i 2010 roku nie zapomniano o Marszu Szlakiem I Kompanii Kadrowej i w sierpniu odbyły się marsze z udziałem młodzieży, harcerzy, uczniów szkół imienia J. Piłsudskiego, żołnierzy Wojska Polskiego, Straży Granicznej pod pomnik w Michałowicach, gdzie odbyły się uroczystości upamiętniające obalenie słupów granicznych przez żołnierzy Kadrówki.

Promocja Powiatu krakowskiego jako jedno z zadań z zakresu kształtowania i inicjowania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami przejawiała się także w zaangażowaniu środków finansowych na wydawnictwa, foldery, mapki, portal internetowy promujący walory i zasoby kulturowe i krajobrazowe Powiatu.

Wydawnictwa, przewodniki, książki promujące powiat krakowski

W roku 2009 na ten cel wydatkowano 44.290 zł (publikacje) w 2010- 2000zł. Stałym wydawnictwem samorządowym w którym znajdują się informacje o bieżącej pracy samorządu oraz artykuły o historii, kulturze, zabytkach i walorach krajoznawczych jest Biuletyn Powiatu Krakowskiego. To także jeden z przejawów promocji Powiatu a jednocześnie dialog radnych, urzędników samorządowych ze społeczeństwem. W 2009-2010 roku wydano 8 numerów biuletynu za kwotę 95.648 zł.

Dolinki krakowski

W tym zakresie mieści się także współpraca Powiatu z gminami, szkołami w wytworzeniu projektów o charakterze produktów kultury i turystyki. Stałymi produktami stały się dożynki powiatu, powiatowy konkurs szopek, przegląd grup kolędniczych, powiatowy festiwal zespołów ludowych „Pawie Pióro”, Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego, Jarmark mogileński.

W latach 2009-2010 Powiat jeśli nie finansowo to patronacko współuczestniczył w zrealizowaniu tych projektów, co obrazuje poniższy wykaz.

Wykaz zrealizowanych projektów o charakterze produktów kultury i turystyki

Lp	Gmina	Zrealizowany produkt	Udzielone dofinansowanie	
			2009	2010
1	Zielonki	Przeгляд grup kolędniczych	7.000	6.000
2	Mogilany	Dzieci Tradycji – jarmark na Mogilańskim Podedworzu	4.000	3.000
3	Powiat	Powiatowy Konkurs szopek	2.000	-
4	Gmina /powiat	Dożynki Powiatowe (w Skale i Liszkach)	25.000	2.700
5	Zielonki	Powiatowy Festiwal Zespołów Ludowych „Pawie Pióro”	--	3.000
6	Powiat	Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego	5.000	-

Nie sposób nie wspomnieć o Powiatowej i Gminnej Bibliotece Publicznej w Jerzmanowicach, która także swoją działalnością promuje Powiat, organizując np. wystawy o zabytkach powiatu czy spotkania autorskie.

W 2009r zorganizowano spotkanie z Julianem Zinkowem autorem przewodnika „Wokół Krzeszowic i Alwerni – wśród podkrakowskich dolinek”.

Także produkty regionalne walnie przyczyniają się do promocji Powiatu.

W 2009 roku przedstawiciele Powiatu brali udział w konferencji „Promocja Małopolski przez marki regionu”. Zwrócono uwagę na możliwości wykorzystania małopolskich produktów regionalnych do promowania całego regionu.

W październiku 2010r zarejestrowano nazwę „kielbasa Lisiecka” chronione oznaczenie geograficzne. Oznacza to, że nazwa ta może być wykorzystana wyłącznie do znakowania kielbasy spełniającej wymagania specyfikacji oraz produkowanej na obszarze wybranych gmin woj. Małopolskiego.

Znaczenie systemu chronionych nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych jest bardzo duże, bowiem ma ono zabezpieczać interesy producentów przed nieuczciwą konkurencją oraz zwiększyć ich wiarygodność. Producentom daje jednocześnie możliwość uzyskania dofinansowania przewidzianego w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Wzór chronionego oznaczenia geograficznego

2. z zakresu organizacyjno-prawnego:

- uporządkowaniu stanu prawnego zasobów dziedzictwa kulturowego,
- sygnalizowaniu gminom Powiatu konieczności opracowania Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami.

Przykładem działań z zakresu organizacyjno-prawnego było podjęcie przez Powiat wraz z gminą Krzeszowice regulacji stanu prawnego działek nr 838/2 i 1860/2 (z założeniem dla nich ksiąg wieczystych), na których znajduje się Brama Zwierzyniecka – zabytek wpisany do rejestru zabytków nieruchomych w 2008 roku pod nr A-164/M oraz jej odtworzenie.

Sprawa została zakończona podpisaniem umowy użyczenia z gminą Krzeszowice na 10 lat z przeznaczeniem na wykonanie prac konserwatorskich „Bramy Zwierzynieckiej”.

W 2010r. została także uregulowana sprawa ruin zamku w Ojcowie odnowioną decyzją o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych A-1235/M ruin zamku w Ojcowie, gmina Skąpa wraz z otoczeniem w granicach działki nr 475, bowiem pierwotna decyzja zaginęła w czasie II wojny światowej.

W ramach działań administracyjno - prawnych roku 2009 i 2010 prowadzono działania w celu uzyskania opinii Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o możliwości umieszczenia przez starostę na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru, znaku informującego o tym, że zabytek ten podlega ochronie. Takie uprawnienie daje staroście art. 12 ust.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Podjęte starania zostały zakończone pozytywną opinią Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zamówieniem odpowiednich tablic, wykonanych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U Nr 30 poz.259).

Z budżetu Powiatu w 2010r. wydatkowano na ten cel kwotę 1500 zł.

Tablice rozesłano do gmin, celem ich zamontowania na wskazanych zabytkach. Jest to działanie mające na celu ochronę zabytków pozostawionych bez gospodarza, zniszczonych, narażonych na dalszą dewastację, czasem z powodu niewiedzy, a także jest odpowiedzialnością na kontrolę realizacji art. 12 ustawy o ochronie zabytków(...) prowadzoną w całej Polsce przez NIK.

Wzór znaku „zabytek chroniony prawem”

Jednocześnie mając na uwadze znaczenie ewidencji gminnej jako podstawy do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy, będących przejawem ochrony zabytków, Powiat zwracał uwagę w pismach skierowanych do gmin o konieczności jej prowadzenia i aktualizowania i jej znaczeniu po nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W zakresie organizacyjno-prawnym w uznaniu działań szeregu ludzi na rzecz kultury, edukacji, rozwoju Powiatu, jego promocji, wspierania jego inicjatyw wzbogacających dorobek Powiatu Krakowskiego w różnych dziedzinach działalności, Rada Powiatu uchwałą Nr XXIV/202/08 z dnia 26 listopada 2008 roku wprowadziła zasady i tryb nadawania tytułów honorowych:

„Zasłużony dla Powiatu Krakowskiego” i „Honorowy Obywatel Powiatu Krakowskiego”.

Tytuł „Honorowego Obywatela Powiatu Krakowskiego Rada Powiatu Uchwałą Nr XXXV/276/09 z dnia 30.09.2009r otrzymała Pani Janina Kalicińska.

W 2010 roku Uchwałą Nr LII/402/2010 z 27.10.2010 i Nr LII/403/2010 z 27.10.2010r tytuł „Zasłużony dla Powiatu Krakowskiego” otrzymali Ks. dr Lucjan Bielas oraz dr Czesław Kotowski.

3. z zakresu dokumentacji i badań:

-popieranie inicjatyw służących dokumentowaniu kapliczek i nagrobków cmentarnych(współpraca z zainteresowanymi podmiotami)

Krajobraz powiatu byłby niepełny bez przydrożnych kapliczek, dlatego też w swoich działaniach Powiat brał także ten aspekt pod uwagę. Odpowiadając na wieloletnie starania Stowarzyszenia „Nasz Radziszów”, oraz mając stosowne zapisy w Powiatowym Programie,

Powiat wystąpił do Urzędu Marszałkowskiego z wnioskiem o dofinansowanie prac konserwatorskich w ramach ogłoszonego konkursu „**Kapliczka**”, kapliczki św. Floriana przy ul. Skawińskiej w Radziszowie. Powiat uzyskał z budżetu wojewódzkiego dofinansowanie w kwocie 7.000 zł, angażując na prace remontowe 8.500 zł z własnych środków (łącznie wartość 15.500 zł).

W dniu 19.11.2010r. odbyło się poświęcenie odnowionej kapliczki przy udziale osób zaangażowanych w zabiegi o odnowienie kapliczki m.in. Starosty Krakowskiego- Józefa Krzyworzeczki, Sekretarza Powiatu Adama Wójcika, radnych powiatowych Urszuli Stochel i Janusza Cerka, Dyrektora Biura do spraw Rozwoju i Funduszy Strukturalnych Krzysztofa Pelca, Przewodniczącego Stowarzyszenia „Nasz Radziszów” Janusza Bierówki, sołtysa Radziszowa Antoniego Owcy i innych.

Kapliczka św. Floriana w Skawinie przed i po remoncie

Zaznaczyć trzeba, że w 2009 roku wydane zostały decyzje małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dotyczące wpisania 3 kapliczek z gminy Skawina do rejestru zabytków ruchomych, Są to:

- kapliczka Pana Jezusa Nazareńskiego w Jurczycach,
- kapliczka Matki Boskiej Różańcowej w Radziszowie,
- kapliczka Pana Jezusa Nazareńskiego w Radziszowie.

Decyzje zakończyły działania z zakresu dokumentacji, porządkują stan prawny, dają bowiem prawo do objęcia ochroną wpisanymi kapliczek, pozwalają na podjęcie starań o

dofinansowanie prac konserwatorsko-remontowych, czy poddanie ich instrumentom nadzoru konserwatorskiego.

4. z zakresu finansowego:

- zabezpieczenie środków finansowych na ochronę i utrzymanie obiektów zabytkowych stanowiących własność Powiatu,

5. z zakresu prac remontowo-konserwatorskich i utrzymania obiektów:

- opieka nad zespołami zabytkowymi będącymi w gestii Powiatu,
- podjęcie działań zmierzających do turystycznego zagospodarowania Zwierzyńca w Tenczynku(lasy krzeszowickie).

W zakresie prac remontowo konserwatorskich i utrzymania obiektów w latach 2009-2010 Powiat skupił się na podjęciu działań opiekuńczych nad zespołami zabytkowymi będącymi w gestii Powiatu.

I tak w budynku zabytkowym mieszczącym Zespół Placówek Opiekuńczo Wychowawczych w Miękini wykonano w latach 2009-2010 remont częściowy dachu, remont ogrodzenia i montaż bramy wjazdowej, częściowe malowanie elewacji frontowej, montaż oświetlenia awaryjnego. Prace zostały wykonane na łączną kwotę 22.090 zł z budżetu jednostki organizacyjnej Powiatu.

Jednocześnie w ramach zadania „Wykonanie studium wykonalności zadania „Montaż instalacji przygotowania ciepłej wody użytkowej w oparciu o zastosowanie systemu solarne w obiektach DPS(budynek starej willi w Miękini wpisany jest do rejestru zabytków) wykonano opracowanie dokumentacji na kwotę 12.800 zł.

Całe opisane wyżej zadanie dostało dofinansowanie w ramach „Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013r.” w wys. 85% wartości zadania.

W roku 2009 do tego zadania została wykonana cała dokumentacja projektowa na kwotę 65.880 zł oraz uzyskano wszelkie decyzje i uzgodnienia do przeprowadzenia robót budowlanych, w tym pozwolenia konserwatorskie.

W ramach prac remontowych i utrzymania obiektów w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, zespół pałacowo-parkowy DPS w Owczarach został także objęty projektem „Modernizacja obiektów – domów pomocy społecznej w powiecie krakowskim”, w ramach działania 6.3 b Opieka społeczna w ramach” MRPO 2007-2013r”. Całkowita wartość projektu to 738.562 zł, kwota dofinansowania 516.993,85, wkład własny 221,568 zł i dotyczyła budynku B i D. Budynek A – czyli budynek starego dworu jest po kapitalnym remoncie zakończonym w 2008r. finansowanym ze środków własnych Powiatu.

W 2008r.była to kwota 859.543,72 zł. Kontynuacja remontów przy budynkach B i D pozytywnie wpływa na całe otoczenie zespołu, a także przyczynia się zachowanie starej zabytkowej części dworu.

Największym podjętym zadaniem z zakresu remontów i utrzymania obiektów zabytkowych był przeprowadzony remont budynku szkoły i internatu Zespołu Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stanisława Stefczyka w Czernichowie (wpis do rejestru zabytków A-487).

Na przedmiotowe zadanie łącznie z kosztami dokumentacji projektowej i nadzoru wydana została kwota 3.603.631,91 zł współfinansowana ze środków Powiatu, Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska.

W 2009r. wykonano remont elewacji, gzymsów, stolarki okiennej, drzwi, obróbek blacharskich, ganku, balkonów wydatkując kwotę 402.852,60 ze środków Powiatu.

Ponadto w 2009r. wykonana została ekspertyza w zakresie odstępstwa od wymogów ochrony przeciwpożarowej w celu zachowania zabytkowej stolarki drzwiowej na kwotę 2.806 zł brutto, oraz wykonano opinię techniczną dotyczącą naprawy schodów zewnętrznych na kwotę 1.500 zł brutto.

W 2010 roku zlecono i wykonano remont bramy wjazdowej, budynku portierni oraz muru ogrodzeniowego wydatkując łącznie 67.770 zł z budżetu Powiatu.

Dwór w Czernichowie –siedziba Zespołu Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Franciszka Stefczyka w Czernichowie

**Brama wjazdowa do Zespołu Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego im.
Franciszka Stefczyka w
Czernichowie**

W roku 2010 podjęto także działania remontowe w jednym z zabytkowych budynków DPS w Więckowicach, które dotyczyły między innymi wzmocnienia i izolacji części fundamentów, naprawy elewacji, uszkodzeń ściany wewnętrznej. Całość finansowano z budżetu Powiatu wydatkując kwotę 65.893 zł.

Z uwagi na pogarszający się stan elementów zabytkowych dworu wykonano także doraźne zabezpieczenie elementów konstrukcyjnych ganku wejściowego na kwotę 19.560 zł z budżetu Powiatu.

Własnym sumptem oraz przy pomocy gminy Zabierzów w 2010r. porządkowano drzewostan w zabytkowym parku, eksponując jego urok.

Prace konserwatorskie nie mogły ominąć posiadanego przebogatego zabytkowego drzewostanu. Problemem w latach 2009-2010 okazała się niesprzyjająca pogoda.

Zima 2009/2010r., powódź majowo-czerwcową 2010r. znacznie wpłynęły na stan parków i ogrodów na terenie całego powiatu krakowskiego.

Według danych z rejestru zabytków powiatu krakowskiego wpisanych do nin. rejestru jest 79 parków i ogrodów.

Celem określenia dokładnych zintegrowanych prac pielęgnacyjno-konserwacyjnych parków po skutkach pogodowych zimy 2009/2010 (szadź wyłamała i uszkodziła wiele drzew), przeprowadzone zostały przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków kontrole na terenie parku w Owczarach, parku dworskiego w Czernichowie oraz zespołu dworskiego w Sieborowicach.

Szadź na drzewach zima 2010r.

Szadź na drzewach zimą 2010r.

VI. Monitoring i ocena realizacji Programu

Realizacja „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2009-2012” powinna być przedmiotem systematycznego monitorowania i ewaluacji. Dla efektywnego wdrażania programu konieczne jest regularne gromadzenie danych, ich analiza i ocena. Uzyskane wskaźniki będą wyrazem tendencji w zakresie zachowania zasobu zabytkowego dziedzictwa kulturowego w regionie, oraz faktycznie podejmowanych działań celem ich ochrony i opieki. Sposób i przebieg monitoringu realizacji Powiatowego Programu określa Zarządzenie Starosty Krakowskiego Nr 130/2010 z dnia 17 listopada 2010 roku.

Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Powiatu wg rejestru zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru (stan na 2009r.) nie zostały uszczuplone i zawierają 191 zabytków. Pod tym względem Powiat plasuje się na 5 miejscu w skali kraju i na 3 województwa małopolskiego.

Wśród licznych zabytków architektury i budownictwa znajdujących się w granicach powiatu krakowskiego znajdują się obiekty o znaczeniu ponadregionalnym. Do zabytków szczególnych można zaliczyć historyczne, staromiejskie układy urbanistyczne jak Krzeszowice, Skawina, Skała, Słomniki.

Na etapie przeprowadzonej w województwie diagnozy stanu obiektów, w powiecie krakowskim wytypowano 5 obiektów najbardziej zagrożonych zniszczeniem. Jest to lista otwarta i może być uzupełniona o kolejne obiekty wymagające natychmiastowych interwencji konserwatorskich.

Obiekty zabytkowe z obszaru powiatu krakowskiego szczególnie zagrożone:

- kościół w Prandocinie gm. Słomniki,
- pałac w Krzeszowicach gm. Krzeszowice,
- pałac w Piekarach, gm. Liszki
- dwór w Czechach gm. Słomniki.
- Tenczynek gm. Krzeszowice, Brama Zwierzyniecka

Najważniejsze zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków rozmieszczone w gminach powiatu krakowskiego

Gmina	Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	Zabytki kościelne	Zespoły pałacowe, dworskie,	Domy	Cment arze	Inne
Czernichów	10	5	3	1	1	0
Igołomia- Wawrzeńczyce	5	3	1	0	1	0
Iwanowice	6	3	1	0	1	1
Jerzmanowice- Przegonia	4	4	0	0	0	0
Kocmyrzów- Luborzyca	14	4	9	0	1	0
Krzeszowice	30	7	4	7	1	11
Liszki	8	2	5	0	1	0
Michałowice	8	2	4	1	0	1
Mogilany	10	2	5	0	0	2
Skąła	23	5	6	8	1	3
Skawina	22	5	5	7	0	5
Słomniki	7	3	3	0	0	1
Sułoszowa	5	1	1	1	0	2
Świątniki Górne	2	1	0	1	0	0
Wielka Wieś	11	4	3	0	0	4
Zabierzów	16	2	8	3	0	1
Zielonki	10	2	4	0	0	4

Rozmieszczenie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na terenie powiatu krakowskiego

W roku 2010 do celów monitoringu i ewaluacji Programu przeprowadzono ankietę wśród jednostek samorządu szczebla gminnego.

Jest to pierwsza tego rodzaju próba, a zgromadzone w powiecie materiały w ramach działań Programu będą dawać coraz pełniejszy obraz stanu opieki nad zabytkami i pozwoli na stworzenie bazy danych wykorzystanych w trakcie prac nad następnymi opracowaniami.

VII Działania na rzecz ochrony zabytków w samorządach powiatu krakowskiego – analiza na podstawie danych uzyskanych z ankiet.

Analiza danych uzyskanych od jednostek samorządu terytorialnego za pośrednictwem badania ankietowego, miała dać odpowiedzi na szczegółowe pytania mieszczące się w zakresie opracowanego Programu.

Badaniem ankietowym objęto wszystkie jednostki samorządu terytorialnego powiatu krakowskiego tj. 17 gmin. Celem było uzyskanie informacji na temat działań podejmowanych przez JST w zakresie szeroko pojmowanej ochrony dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które wpisują się w cele strategiczne „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami 2009-2012”. Nie wszyscy adresaci odesłali ankietę, a w wypełnionych zaś są luki. To powoduje niepełność przedstawionych danych, bowiem na 17 gmin na ankietę odpowiedziało 14 gmin.

W ankiecie proszono o udzielenie informacji na temat m. inn. gminnej ewidencji zabytków, opracowanych gminnych programów opieki nad zabytkami, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wpisów do rejestru zabytków obiektów architektury, zieleni zabytkowej lub urbanistyki, działań w celu utworzenia parku kulturowego, udzielonych lub pozyskanych dotacji na prace konserwatorskie remontowe i budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, publikacji związanych z promocją zabytków i walorów turystyczno-krajoznawczych, budżetu gminnego przeznaczanego na ochronę dziedzictwa kulturowego .

W badaniu wzięło udział 17 samorządów powiatu krakowskiego, w odpowiedzi uzyskano 14 wypełnionych ankiet tj. 82,3% ankietowanych. Przedstawione niżej wyniki odnoszą się zatem do ilości wypełnionych ankiet z 14 gmin.

Ewidencja gminna – to zbiór kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy obejmujących zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta, burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Ewidencją objęte są obiekty użyteczności publicznej, sakralne, architektura przemysłowa, parki, dwory, ogrody obiekty techniki, kamienice, wille, nekropolie, parki.

Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia lub przechowywania, zwięzły opis cech i wartości kulturowych oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku.

Ewidencja gminna jest także podstawą opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami.

Na pytanie o posiadanie gminnej ewidencji zabytków pozytywnie odpowiedziało 10 gmin, co stanowi 58,82% z ogółu wypełnionych ankiet.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków (...) termin opracowania gminnej ewidencji zabytków wydłużyła o kolejne 3 lata, co na pewno pozwoli na poprawienie tego wyniku.

Obecnie gminna ewidencja nie będzie tak jak dotychczas pełniła funkcji informacyjno-dokumentacyjnej, jej znaczenie znacznie wzrosło a wręcz zmieniło charakter. Wobec zapisów ustawy założenie gminnej ewidencji zabytków ma charakter podstawowy dla planowanych inwestycji celu publicznego, drogowej czy o warunkach zabudowy.

Gminy będą więc musiały wziąć ją pod uwagę w swoich planach inwestycyjnych.

Dalej z analizowanych ankiet wynika, że tylko 2 gminy (Michałowice, Krzeszowice) mają opracowane Programy, co stanowi 1,18% pozytywnych respondentów .

Odnosnie pytania o inne programy uwzględniające problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w 11 przypadkach respondenci zapewnili, że takie programy posiada (tj. 82,4%) Są to m. innymi strategie, plany zagospodarowania przestrzennego, lokalne programy rewitalizacji.

Oznacza to, że 82.4% ankietowanych korzysta z tej formy ochrony miejscowych zabytków i zabezpiecza ich trwanie w zmieniającej się rzeczywistości przestrzennej.

Według ankiety 88,3% gmin posiada plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące średnio 70% obszaru gminy, natomiast w 7 gminach tj.50% plany zagospodarowania przestrzennego obejmują 100% obszaru gminy.

Kwestia ochrony i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych jednostek samorządu terytorialnego

Czy JST ma opracowany	Plan zagospodarowania przestrzennego	Strategia rozwoju gminy	Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego
TAK	88,3%	70%	88,3%
NIE	1,7%	30%	1,7%

Kwestie związane z prowadzeniem prac studialnych na potrzeby utworzenia rezerwatów, parków kultury, pomników historii i innych nie były przedmiotem zainteresowania i żadna z Gmin nie potwierdziła prowadzenia w tej dziedzinie działań.

Kolejne pytanie dotyczyło problematyki zabezpieczenia środków finansowych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego na wydatki w dziale kultura i ochrona

dziedzictwa narodowego. Poniższe zestawienie obrazuje wysokość funduszy przeznaczonych w gminach na ten cel w latach 2009 i 2010.

Rok 2009

Rok 2010

Lp.	Gmina	Budżet w zł.	Lp.	Gmina	Budżet w zł.
1.	Czernichów	578.088	1.	Czernichów	584.620
2.	Igołomia-Wawrzeńczyce	167.671	2.	Igołomia-Wawrzeńczyce	979.988
3.	Iwanowice	343.49	3.	Iwanowice	323.000
4.	Jerzmanowice-Przegonia	-	4.	Jerzmanowice-Przegonia	-
5.	Kocmyrzów-Luborzyca	-	5.	Kocmyrzów-Luborzyca	-
6.	Krzeszowice	779.618	6.	Krzeszowice	1.340.789
7.	Liszki	-	7.	Liszki	-
8.	Michałowice	-	8.	Michałowice	-
9.	Mogilany	-	9.	Mogilany	-
10.	Skąła	10.000	10.	Skąła	5.000
11.	Skawina	55.100	11.	Skawina	15.000
12.	Słomniki	820.000	12.	Słomniki	760.000
13.	Sułoszowa	-	13.	Sułoszowa	-
14.	Świątniki Górne	632.000	14.	Świątniki Górne	624.400
15.	Wielka Wieś	643.000	15.	Wielka Wieś	586.000
16.	Zabierzów	-	16.	Zabierzów	-
17.	Zielonki	-	17.	Zielonki	-

Ustawa o opiece nad zabytkami daje w trybie określonym odrębnymi przepisami możliwość udzielania przez organy stanowiące gminy, powiatu, województwa dotacji na prace konserwatorskie restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Uchwały rad gmin, powiatu powinny określać przedmiotowe kryteria udzielania dotacji celowych, ogólne zasady ich przyznawania jednolite dla wszystkich podmiotów ubiegających się o dotacje.

Z analizowanych danych przesłanych przez gminy powiatu takie regulacje mają 3 gminy, co stanowi 17,6% ogółu udzielonych odpowiedzi(14) .

Komentując powyższe dane należy zaznaczyć, że to budżet za dany rok określa wysokość środków przeznaczanych na dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa narodowego i tylko środki przeznaczone na ten cel mogą być potem rozdysponowane wg określonych regulaminów. Brak więc określonych zasad ma wpływ na planowanie budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

Omawiając temat dotacji nie sposób wymienić kilka przykładów aktywnego, a co ważniejsze skutecznego działania w tym zakresie.

I tak np.: gmina Krzeszowice w 2010 roku prowadziła prace konserwatorskie na łączną kwotę 2.200 tys. zł , z czego dotacji z innych źródeł uzyskano na kwotę 637.000 zł.

Prace prowadzono w Pałacu Vauxhall, na zamku w Rudnie, Pałacu Nowym Potockich, przy „Zdroju głównym”, kapliczce pod „Matką Boską”, krzyżu neogotyckim i pomniku w Nawojowej Górze.

Gmina Iwanowice z kolei uzyskała dotację w kwocie 14.000 zł na remont kapliczki w Iwanowicach Włościańskich.

Pozyskiwanie dotacji z innych źródeł to podjęcie starań o realizowanie zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego przy udziale Unii Europejskiej.

Tu prym wiedzie gmina Skawina, która w 2010 roku uzyskała dofinansowanie na realizację „Przebudowy rynku w Skawinie” na kwotę 9.017.519 zł oraz na „Remont adaptacyjny dworu Dzieduszyckich w Radziszowie” na kwotę 3.861.240 zł.

Coraz większa świadomość troski o dziedzictwo kulturowe w większej skali, powoduje zwiększenie zainteresowania podmiotów do sięgania po środki finansowe, mogące mieć zastosowanie przy remontach, renowacjach i konserwacji małopolskich zabytków. Takimi środkami dysponuje Unia Europejska.

Z przekazanych informacji w ankietach wynika, że w 3 gminach tj. 17,6% badanych (Krzyszowice, Iwanowice, Skawina) 3 wnioski uzyskały unijne dofinansowanie. Jest to realna pomoc w działaniach na rzecz ratowania zasobów dziedzictwa kulturowego.

Niezależnie od absorpcji środków unijnych powiat krakowski (gminy) aplikowały do środków będących w gestii województwa małopolskiego.

Dla powiatu krakowskiego dotacje z budżetu wojewódzkiego małopolskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego w 2009 roku kształtowały się na poziomie 140 tys. zł natomiast w 2010 roku było to już 305 tys. zł. Głównym beneficjentem są parafie rzymskokatolickie i gminy, bo też one najczęściej są właścicielami lub posiadaczami zabytków wymagających działań naprawczych.

Dla przykładu dotacje celowe w 2009 roku otrzymały m.in. parafie: w Wawrzeńcycach, Luborzycy, Więclawicach, Krzeszowicach a także Gminy Krzeszowice, Czernichów,

Kwestie utworzenia w gminach parków kulturowych, wpisów zieleni zabytkowej, obiektów architektury lub urbanistyki nie zostały opisane przez respondentów, należy więc przyjąć, że nie podejmowano żadnych działań w tym zakresie.

Gmina Skawina podała informację o pracach pielęgnacyjnych przy alei zabytkowej w Wielkich Drogach i w skawińskim parku – na kw. 7.000zł.

Również gmina Skawina odpowiedziała pozytywnie na pytanie o plany rewitalizacji historycznych centrów miast lub wsi. Program rewitalizacji Miasta Skawina uchwalono 14 stycznia 2009 Uchwałą Nr VIIIIN/270/09. Obszar rewitalizacji wyznaczony jest w śródmiejskiej części miasta, z zachowaniem w znacznej mierze historycznym układem urbanistycznym oraz licznymi obiektami zabytkowymi.

Jedną z prawnych form ochrony zabytków jest uznanie obiektu za pomnik historii.

Z przesłanych ankiet wynika, że żadna z JST nie podjęła starań w tym zakresie. Aby dany obiekt mógł być zakwalifikowany jako pomnik historii musi spełniać ustawowe przesłanki czyli stanowić zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy utworzony w trybie prawem przepisany, oraz posiadać szczególną wartość kultury.

Na pytanie dotyczące przygotowania obiektów zabytkowych dla turystów poprzez tablice informacyjne, dostępność wewnątrz do zwiedzania 11 gmin odpowiedziało, że przygotowanie jest wystarczające (78,5%), pozostałe 3 gminy tj. 17,6%) nie podały informacji.

W „Powiatowym Programie Opieki nad zabytkami na lata 2009-2012” jednym z zadań Powiatu w dziedzinie kształtowania i inicjowania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami zapisano ożywienie współpracy ze społecznymi opiekunami zabytków, poprzez aktywizację środowiska, akcje promocyjne, szkolenia.

Wyniki ankiety pozwalają stwierdzić, że jest to zadanie niezbędne, bowiem tylko 2 gminy poinformowały o istnieniu społecznego opiekuna zabytków na ich terenie.

Ustanawianie społecznych opiekunów zabytków należy do uprawnień starosty. Zintensyfikowanie działań zmierzających do nadania tego statusu osobom fizycznym lub osobom prawnym czy jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej byłoby celowe bowiem istniejące na terenie gmin stowarzyszenia mają w sferze swoich zainteresowań opiekę i ochronę dziedzictwa kulturowego i status społecznego opiekuna zabytków byłby niejednokrotnie pomocny do realizacji ich statutowych celów, czy starań o dofinansowanie podejmowanych działań.

Analiza uzyskanych dla opracowania sprawozdania informacji otrzymanych z gmin pozwala stwierdzić, że problematyka opieki nad zabytkami i ochrony zabytków w powiecie krakowskim w omawianych latach 2009-2010 miała w podejmowanych działaniach niemałe znaczenie. Konieczne jest podjęcie prac prowadzących do opracowania gminnych programów opieki nad zabytkami, opracowania gminnej ewidencji zabytków, tak aby obejmowały one wszystkie gminy.

Niewątpliwie wymaga to wygospodarowania na ten cel stosownych środków w budżetach gminnych, jest jednak wymogiem chwili a i nałożonym przez ustawodawcę obowiązkiem.

Analiza budżetów przeznaczonych na ochronę i opiekę nad zabytkami wskazuje na różnorodność problemów z zakresu ochrony i opieki wymagających środków finansowych, Niewielkie zwiększenie w kolejnych latach przez gminy środków finansowych na realizację tego zadania wskazuje na zrozumienie jak posiadane zasoby dziedzictwa kulturowego mogą przyczynić się do rozwoju gmin, zwiększenia zatrudnienia, rozwoju świadomości społecznej z posiadanego dziedzictwa.

Wart odnotowania jest fakt uzyskania przez gminy ze środków unijnych w omawianych latach dofinansowania w łącznej kwocie ok. 14.500.000 zł.

Uzyskane z ankiety dane ilościowe są wskaźnikami tendencji wskazujących na sposób sprawowania opieki i ochrony nad dobrami dziedzictwa kulturowego.

Wykazane działania JST wpisują się w całości w założenia „Powiatowego Programu Opieki nad zabytkami na lata 2009-2012, choć z uwagi na dłuższy okres programowania nie są jego całościową realizacją

Taka synteza możliwa będzie dopiero po opracowaniu dokumentu końcowego z wykonania Programu po 2012 roku.